

Якубівський Ігор Євгенович,
*д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Військова агресія Російської Федерації проти України та обумовлене нею введення на території нашої держави правового режиму воєнного стану стали серйозним викликом у тому числі для національної правової системи. Стосовно сфери приватного права війна так чи інакше вплинула практично на усі цивільно-правові інститути, у тім числі і на право інтелектуальної власності. Відтак, викликає інтерес питання, стосовно того, як означені події відобразилися на розвитку законодавства про інтелектуальну власність. У цьому відношенні можна виокремити два напрями розвитку даної галузі законодавства.

Перший полягає у подальшій модернізації та європеїзації національного законодавства про інтелектуальну власність. У цьому аспекті варто зазначити, що на даний час на розгляді Верховної Ради України перебуває низка важливих законопроектів у сфері інтелектуальної власності, які були подані ще до початку війни. Йдеться, насамперед, про проєкт нового Закону України про авторське право і суміжні права (реєстр. № 5552-1) та проєкт Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності (реєстр. № 6464). Обидва ці законопроекти 01.07.2022 року прийняті за основу і наразі готуються до другого читання.

Як відомо, чинний Закон України «Про авторське право і суміжні права» був прийнятий ще у грудні 1993 року, в липні 2001 року був викладений у новій редакції, крім того до нього неодноразово вносилися окремі точкові зміни і доповнення. Проте розвиток сучасних інформаційних технологій, цифровізація багатьох сфер суспільних відносин, широке використання творів у мережі Інтернет та інші подібні процеси, з одного боку, а також взяті Україною зобов'язання за Угодою про асоціацію з Європейським Союзом, з іншого боку, вже давно поставили на порядок денний питання щодо необхідності проведення реформи авторського права шляхом прийняття нового профільного закону. Тому сам факт, що Верховна Рада України, незважаючи на реалії війни в Україні, продовжує втілювати в життя цю ідею,

заслуговує на схвалення. Проєкт нового закону про авторське право і суміжні права, зберігаючи апробовані часом і практикою та закріплені у міжнародних актах, в яких бере участь Україна, базові, засадничі підходи у регулюванні відносин у сфері авторського права і суміжних прав, разом з тим, містить значну кількість новел у регулюванні таких відносин, спрямованих на модернізацію законодавства України у цій сфері та його наближення до стандартів Європейського Союзу. У цьому відношенні варто відзначити положення законопроєкту щодо використання сирітських творів, права слідування, права автора на справедливий винагороду, права *sui generis* на неоригінальні (нетворчі) бази даних, права *sui generis* на об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою, публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав, способів і механізмів судового та позасудового захисту авторських і суміжних прав, тощо.

Щодо проєкту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності, то він передбачає внесення змін до ЦК України, ГПК України, ЦПК України та спеціальних законів у сфері охорони промислової власності, який пропонується зміни щодо способів захисту права інтелектуальної власності та деяких процесуальних аспектів захисту цих прав. Зокрема, цим законопроєктом передбачається закріплення на рівні ст. 432 ЦК України розмежування понять «компенсація» (як альтернативний щодо відшкодування збитків спосіб захисту) та «разове грошове стягнення» (як спосіб захисту, альтернативний щодо вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності). Також пропонується закріпити у спеціальних законах у сфері промислової власності положення, які б дозволяли правоволодільцю вимагати, замість відшкодування збитків, стягнення компенсації за порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, компонування напівпровідникового виробу, торговельну марку.

Другий напрям розвитку національного законодавства про інтелектуальну власність на сучасному етапі проявляється у прийнятті після 24.02.2022 року законів, які стосуються особливостей набуття, здійснення та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в умовах воєнного стану.

Прийнятий 01 квітня 2022 року Закон України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» передбачив, що під час дії воєнного стану встановлені законодавством права інтелектуальної власності продовжують діяти і реалізуються суб'єктами права інтелектуальної власності у повному обсязі.

Чи не найбільше запитань у зв'язку із останнім законом постає стосовно передбачених у ньому положень щодо строків. Відповідно до даного закону, з дня введення в Україні воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, зупиняється перебіг строків для вчинення дій, пов'язаних з охороною прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедур набуття цих прав, визначених спеціальними законами у сфері інтелектуальної власності.

Зі змісту закону випливає, що в ньому йдеться про зупинення передбачених законодавством процедурних строків, які стосуються набуття прав інтелектуальної власності, та строків, пов'язаних із охороною вже набутих прав. При цьому у законі наголошено, що він поширюється на «всі передбачені цими законами та нормативними актами строки» і далі наводиться їх невичерпний перелік. Тобто відповідні процедурні строки, передбачені спеціальними законами у сфері інтелектуальної власності, повністю підпадають під сферу дію даного закону.

Але відкритим залишається питання щодо закріплених тими ж спеціальними законами у сфері інтелектуальної власності строків чинності майнових прав інтелектуальної власності на відповідні об'єкти.

З одного боку, термінологічно, даний закон оперує поняттям «строки, пов'язані з охороною прав інтелектуальної власності», а не «строки чинності прав інтелектуальної власності» (чи «строки охорони прав інтелектуальної власності»).

Водночас, у самому законі міститься норма, відповідно до якої, «майнові права інтелектуальної власності, строк чинності яких спливає на день введення в Україні воєнного стану або під час дії воєнного стану, залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану. З дня, наступного за днем припинення чи скасування воєнного стану, чинність майнових прав інтелектуаль-

ної власності може бути продовжена у встановленому порядку з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом» (абз. 3 п. 1 ч. 1).

Тобто знову-таки постає питання, чи наведене правило щодо збереження чинності майнових прав інтелектуальної власності упродовж усього періоду дії воєнного стану стосується строків чинності майнових прав інтелектуальної власності на будь-які об'єкти, чи лише тих, для яких законодавством передбачено можливість їх продовження у відповідному порядку.

Системний аналіз положень Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» дає підстави для висновку про те, що вищенаведене положення абз. 3 п. 1 ч. 1 цього закону стосується майнових прав інтелектуальної власності на ті об'єкти, для яких законом передбачено можливість продовження строку чинності відповідних прав. Йдеться про такі об'єкти права інтелектуальної власності, як торговельна марка (ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»), зареєстрований промисловий зразок (ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»), винахід, об'єктом якого є активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу, процес отримання лікарського засобу або застосування лікарського засобу, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин (ст. 27¹ Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). Власне, в наведених випадках для продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на відповідний об'єкт від правоволодільця законом вимагається вчинення певних дій – подати відповідне клопотання, сплатити збір, тощо. Відповідно, збройна агресія щодо України та введення на її території воєнного стану можуть унеможливити або утруднювати для правоволодільця вчинення необхідних дій, а тому вищезгаданий закон з метою недопущення втрати майнових прав інтелектуальної власності в подібних ситуаціях передбачає збереження таких прав на весь час дії воєнного стану із наданням правоволодільцю можливості вчинити дії, необхідні для продовження цих прав, після припинення чи скасування воєнного стану.

Щодо законів, які були прийняті після 24.02.2022 року у зв'язку зі збройною агресією і введенням воєнного стану і які у певній мірі вплинули на здійснення прав на об'єкти інтелектуальної власності, варто назвати також Закон України «Про заборону пропаганди ро-

сійського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» від 22.05.2022 року. Даний закон забороняє, зокрема, публічне використання символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну, у творах (фільмах, передачах, відеоблогах тощо), інших об'єктах авторського права і (або) суміжних прав, створених після 24 лютого 2022 року.

В цілому, проведений вище аналіз дозволяє констатувати, що і в теперішніх складних у всіх відношеннях реаліях законодавство України про інтелектуальну власність продовжує розвиватися у напрямку подальшої його модернізації та гармонізації із правом Європейського Союзу, реагуючи одночасно і на ті нагальні проблеми та виклики, які постали після 24.02.2022 року у зв'язку із війною.

Шишка Роман Богданович

д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

Добош Юрій Олександрович

аспірант кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

**ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ
У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Агресія Росією проявила недоліки в правовому становищі фізичної особи. До неї було зрозуміло, що для визначення правового становища особи замало правоздатності і дієздатності і на тлі останньої запропоновані правочиноздатність, договороздатність, бізнесздатність, трансдієздатність тощо. Обґрунтовано появилась категорія платоспроможність, а з легалізацією віртуальних та хмарних послуг доцільною є комунікабельноздатність де її проявами є віртуальна